

קרח

זיין די „תלונות בני״י און מ׳האָט גע-
דאַרפט (אויך) האָבן דעם „אות״ פון פרח
מטה אהרן?

אויפן פסוק, „השב את מטה אהרן
לפני העדות למשמרת לאות״ — איז
רש״י מפרש: „למשמרת לאות לזכרון
שבחרתי באהרן הכהן ולא ילוננו עוד על
הכהונה״.

שטעלט זיך דער רמב״ן אויף דעם
פירוש רש״י און זאָגט „ואין המטה הזה
אות רק על מטה לוי שנבחר משאר הש-
בטים לא על אהרן שתה״ לו הכהונה״,
און ער טייטשט „למשמרת לאות — על
שבט לוי תמורי הבכורות, כי השריפה
אות על הכהונה והפרח על הלוי״¹⁰.

מפרשים¹¹ זיינען מאריך לבאר, אַז
לדעת רש״י איז דער אות המטה, „פרח
מטה אהרן״, געווען אויף ביידע ענינים
— סיי אויף דעם אַז אהרן איז נבחר
לכהונה און אויך אַז דער שבט לוי איז
נבחר לעבודת לוי — און זיי זיינען
מסביר דעם הכרח לפירושו זה:

אויב דאָס וואָלט געווען אַן „אות״
בלויז אויף בחירת שבט לוי, וואָלט (א)
דאָס ניט געווען דער „מטה אהרן״, נאָר

א. שוין גערעדט פיל מאל, אַז רש״י
בפירושו על התורה פאַרענטפערט אַלע
שאלות וואָס שטעלן זיך אין פשוטו של
מקרא (לבן חמש למקרא), און אויב
ס׳איז דאָ אַ געוויסע שוועריקייט אויף
וועלכער מ׳געפינט ניט קיין ביאור אין
פירוש רש״י, דאַרף מען זאָגן, אַז דער
ענטפער דערויף איז מובן מעצמו ע״פ
פשוט מ״י, אַדער עס ווערט פאַר-
ענטפערט דורך איינעם פון די פירושי
רש״י (אויפן אָרט, אַדער לפני זה).

בפרשתנו, נאָכדעם ווי דער פסוק
דערציילט וועגן דעם עונש הבלועים —
„ותפתח הארץ את פ׳ ותבלע אותם גו״¹²
וואָס „בזאת תדעון כי ה׳ שלחני לעשות
את כל המעשים האלה — שעשיתי על
פי הדיבור לתת לאהרן כהונה גדולה
כו״¹³, און וועגן דעם עונש השרופים —
„ואש יצאה מאת ה׳ ותאכל את החמשים
ומאתים איש מקריבי הקטורת״ וואָס
האָט באַוויזן אַז „האיש אשר יבחר ה׳
הוא הקדוש״, ו„כולם אוכדים״ (און נאָך
דער מגיפה) — ווערט דערציילט וועגן
פרח מטה אהרן.

איז ניט מובן: פאַרוואָס זיינען די אַלע
עונשים ואותות גלויים ניט גענוג מבטל

(7) שם, כ. וראה בחיי שם: „הכתוב הזה יורה כי
עדיין היו מתלוננים אחר שנעשו בהם שלושה
שפטים בליעה ושריפה ומגפה, ומפרט מה פעל כ״א
מה שפטים״.

(8) שם, כה.

(9) שם.

(10) וכמו שכתב לפניו שם, ו. וראה גם בחיי שם,
כ. באורי מהר״א (לבעל תרומת הדשן) שם, יח.
פענח רזא שם. עקידה שער עז בסופו. ועוד.

(11) ראה רא״ם, גוי״א ועוד — כנסמן בהערות
הבאות.

(1) וכדמוכח גם מזה דכשאין תירוצ (ע״ד הפשט)
כותב רש״י „איני יודע״ (תולדות כה, ה. ובכריכ
מקומות) וכיריב — ראה לקריש ח״ה ע׳ 1 הערה 2.
(2) טז, לב.
(3) שם, כח ובפרש״י.
(4) שם, לה.
(5) שם, ז ובפרש״י שם. וראה פרש״י שם, ו.
(6) שם, יז, יא ואילך. וראה הערה הבאה.

עס זיינען ניט גענוג די פריערדיקע
אותות, כנ"ל?

ו"ל אז דער ביאור בכ"ז וועט זיין
מובן ע"פ פירוש רש"י אויפן פסוק:¹⁸
„ויוצא פרח גוי“, וכדלקמן.

ב. אויף די ווערטער „ויוצא פרח“
זאגט רש"י „כמשמעו“.

ואינו מובן: (א) רש"י האט עס גע-
דארפט זאגן באם ערשטן מאל ווען עס
שטייט בענינינוי, בא „מטהו יפרח“, און
ניט באם .. דריטן!

(ב) מובן בפשטות, אז רש"י איז מפרש
לשון הכתוב נאך דארט, וואו דער פשט
ליגט ניט אפן אין משמעות התיבות
והפסוק, ער איז אבער גארניט מפרש
(ווייל מען דארף עס ניט מפרש זיין —
און דערפאר זאגט ניט רש"י וואס איז
משמעו) דארט וואו דער פירוש איז
נשמע פון לשון הכתוב (פירוש
כמשמעו) — און ווען רש"י זאגט
„פירושו כמשמעו“ וכי"ב — איז עס צו
שולל זיין א פירוש וועלכער איז ניט
„כמשמעו“ און פונדעסטוועגן וואלט
מען געוואלט אזוי מפרש זיין מצד תוכן
הענין וכי"ב.

דארפן פארשטיין וואס איז דער
אנדער פירוש והרא"י עליו — איז
אונזער פסוק.

דער שפ"ח¹⁹ זאגט, אז „היכן שיש שתי
לשונות כגון הכא פרח והדר ויצץ ציץ
ופרח הוא ידוע לשון מה הוא ויצץ אין
ידוע מה ל' הוא לכך פרש"י פרח
כמשמעו ואין צריך פי אבל ציץ אין
ידוע וצריך פירוש והיא חנטת פרי“.

(18) שם יז, כג.

(19) יז, כ.

(20) הנדפס בחומשים (ובשפ"ח הנדפס באוצר
פירושים (עם הרא"ם כו) — ליתא.

דער מטה פון אלעזר בן אהרן אלס נשיא
פון שבט לוי¹², אזוי ווי ביי אלע אנ-
דערע שבטים, וואס דער מטה איז גע-
נומען געווארן ביים נשיא פון שבט¹³;
(ב) מען וואלט געשריבן ניט די שמות
הנשיאים ואהרן „איש את שמו תכתוב
על מטהו, ואת שם אהרן תכתוב על
מטה לוי“¹⁴, נאך דעם שם השבט¹⁵.

אנדערע מפרשים זיינען מסביר, אז
דאס וואס דער אות המטה איז געווען
(אויך) אויף כהונת אהרן, איז מוכח
דערפון וואס —

(א) די פריחה איז געווען דוקא אין די
אותיות השם „אהרן“, ניט אויף אן
אנדערן ארט פונעם מטה¹⁶; (ב) ויצץ ציץ
גוי איז מרמז אויף כהונה גדולה מצד
הציץ¹⁷. וכי"ב.

אבער דאס אלעס איז ניטא (אפילו ניט
ברמז) אין פרש"י דא.

אויך דארף מען פארשטיין: אפילו
להנ"ל אז עס זיינען דא כמה הוכחות אז
דער אות איז געווען (אויך) אויף כהונתו
של אהרן — איז ניט מובן פארוואס האט
מען בכלל געדארפט אט דעם צוגאב
אות און בחינה אויף בחירת אהרן, און

(12) כ"ש (במדבר ג, לב). „נשיא נשיאי הלוי
אלעזר גוי“, ובפרש"י „ממונה על כולם כו“.

(13) ראה רא"ם לפרש"י שם, כה (וראה גם
בגיא).

(14) שם, יז-יח.

(15) נחלת יעקב שם. וראה מעשי ה' (להרא"י
אשכנזי. ווינציאה שמג. ירושלים תשמ"ב) מעשי
תורה פכ"ה. אנברנאל כאן.

(16) ראה לבוש (הובא גם בצידה לדרך) ושפ"ח.
אמנם להלבוש האות הוא רק על כהונת אהרן ולא
על בחירת שבט לוי (שע"ז לא ערער).

(17) ראה אנברנאל כאן. ח"י ופי' מהרי"ק
(לבעמח"ס שו"ת מהרי"ק). וראה חזקוני. נחלת
יעקב. ועוד.

הוכר²³ הפרי הוכר שהן שקדים לשון ויגדל הילד ויגמל²⁴ ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהי²⁵ נצה²⁶.

ס'איו ידוע, ווי גערעדט שוין פיל מאל, אז רש"י'ס לשון איז מדויק בתכלית. דארף מען פארשטיין: דאס וואס רש"י ברענגט דעם לשון הכתוב „ובוסר גומל" איז מובן (ע"פ לשון רש"י עצמו), ווייל פון דעם איז א ראי' אז לשון זה (ויגמול) מצוי (ניט נאר בא ילדים, ווייל זיי זיינען נגמל מחלב אמו²⁶, נאר) אויך ביי פירות. וואס איז אבער דער דיוק (והוספה בלשון) „בפרי האילן", און ניט סתם „בפירות"²⁷?

ד. וי"ל דער ביאור בזה:

איז פשוטו של מקרא שטעלן זיך דא כמה שאלות, ומהן:

א) דער אויבערשטער האט דאך גע- זאגט „והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח" — פארוואס איז דאס (בפעל) געווען בשינוי (והוספות) — ניט נאר „פרח", נאר אויך „ויצץ ציץ ויגמול שקדים"²⁸?

נאכמער — הוספות וועלכע פאדערן נ"ס נוספים!

(23) כ"ה בדפוס ראשון וכת"י רש"י (שתח"י). ובדפוס שני, כשנגמר הפרי.

(24) וירא כא, ח.

(25) ישעי' יח, ה.

(26) כמ"ש (ישעי' כח, ט) „גמולי מחלבי". — והוא פשוטו פירוש תיבת ויגמול במקרא, עד כ"כ שרשי אינו מפרשה (וירא כא, ח).

(27) להעיר ממפרשים (פרש"י ורד"ק) לישעי' שם.

(28) כמו שהקשה בשפ"ח כאן. וראה גם פני דוד להחיד"א פרשתנו אות י"ד ד"ה ורש"י, ושם את טו ד"ה אמנם (בשם רבינו אפרים) ואילך. והתירושים — אינם ע"פ פש"מ כ"כ.

אבער לפי כלל זה איז אדרבה, די קשיא נאך שטארקער²¹: ווען רש"י פאר- טייטשט בלויז די ווערטער „ויצץ ציץ", מאכט עס נאך קלארער אז „ויוצא פרח" דארפן ניט מפרש זיין (ווייל ער איז „כמשמעו"), משא"כ ווען ער איז מפרש „כמשמעו" — איז משמע אז ער בא- ווארנט ושוולל אז אנדער פירוש, כנ"ל. ווייטער שטעלט זיך רש"י אויפן ווארט „ציץ" און איז מפרש „הוא חנטת הפרי כשהפרח נופל".

וצ"ע: דרכו של רש"י איז, כידוע, צו מבאר זיין דעם פשט המקרא — ד.ה. פירוש התיבות (והענין המדובר) און ניט סתם צו מוסיף זיין בתיאור הדבר ובפרט, סידן ווען אויך דאס איז נויטיק צו הבנת פש"מ, דארף מען פארשטיין: וואס איז דא נוגע דער פרט ואופן אין גידול הצמחים, אז „חנטת הפרי" איז „כשהפרח נופל"²²?

ג. ווייטער שטעלט זיך רש"י אויף „ויגמול שקדים" און איז מפרש „כש-

(21) ומה שתירץ בשפ"ח בתחלתו „לפי שמצינו ציץ קודם הפרח שנאמר (ישעי' כו, ו) ציץ ופרח לכך פרש"י פרח כמשמעו", צ"ע, דהרי עדיין לא למד הבן-חמש פסוק הגיל שרש"י יצטרך ליישב קושיא שם. וראה לקמן סעיף ו.

(22) להעיר שבא מכת"י רש"י (שתח"י) מוסיף „כשהפרח נופל" הפרי מצמיח. וראה מפרש"י רש"י (רא"ם). וראה גוי"א שפ"ח, משכיל לדוד (ועוד) שלדעת רש"י הפרח הוא הנץ הנופל וכמו שמפרש בו"ש מ, יוד (משא"כ לדעת התרגום כאן). ולפי מובן לכאורה מה שהוסיף „כשהפרח נופל", כי זה נוגע לגוף פירוש, שעי"ז מוסבר שהמדובר בענין אחד. עיי"ש.

(*) ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) הוא חנטת הפרח כשהפרח נופל. אבל חסר שם ד"ה הראשון „ויוצא פרח, כמשמעו".

א בלום, איז מובן אז דער לשון „פרח“ פריער מיינט ניט די בליאונג פון א בלום.

דער לשון יפרח, פרח (בלשון פֿעל), ווען עס רעדט זיך ביחס צו אן אילן, מיינט „געבליט“ כמשמעו, אז ס'זיינען אויסגעוואקסן פרחים (און בא אן אילן הנושא פירות איז עס די בליאונג פון בלומען פון וועלכע עס וואקסן שפעטער אויס די פירות³³);

(33) בנוגע לאילני סרק — ראה פרשי' בראשית א, יא (ד"ה אשר), בחוקותי כו, ד (ד"ה ועץ) — בנוגע לשמש במקרא, אבל (כנראה במחוש) גם באילני סרק (כרובים) יש פרות (שאינם ראויים למאכל אדם) ובהם גרעינים שמהם נטעים אילן סרק חודש. ולהעיר — בתרגום כאן (ועד"ו בוישב מ, י) תרגם ויוצא פרח „ואפסי' לבלביו“. ולהעיר מברכות מג, ב: האי מאן דנפיק כו' וחזי אילני דקא מלכלבי אומר ברוך כו'. ובשטמ"ק שם: והוא ענין מחודש שאדם מברך על עצים יבשים שהפריחן הקב"ה. ומשמע קצת שהוא גם באילני סרק, אבל ברמב"ם (הל' ברכות פ"י ה"ג): וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך כו'. ובטושי"ע א"ח ר"ס רכו' (ובאדה"ז סדר ברכה"ג פ"ג ס"ד) שמוציאין פרח אומר כו'. ומסיים בטושי"ע: ואם איחר לברך עד שגדלו הפירות כו'. וכן מפורש בבאר היטב שם סק"א (משו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' כח) ואין מברכין כ"א

ב) אין דעם פסוק איז לכאורה דא א כפל לשון — נאָכדעם ווי דער פסוק זאָגט „והנה פרח גיו“ שטייט דערנאָך ווידערזאָגט „ויוצא פרח“.

[ברכותינו בעה"ת²⁹ פֿאַרענטפערן דעם כפל הלשון „והנה פרח“ „ויוצא פרח“, אז עס זיינען געווען צוויי מיני פרח: פון איין זייט מטה זיינען געווען פרחים וועלכע זיינען דאָרט פֿאַרבליבן און זיינען קיינמאָל ניט אַראָפּגעפאלן³⁰; און פון דער אַנדער זייט מטה איז געווען „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים“ פרחים וואָס זיינען דערנאָך אַראָפּגעפאלן „בדרך כל פרחי אילנות“³¹].

אין (פירוש) רש"י קען מען אָבער אזוי ניט לערנען³², ווייל אזא חידוש וואָלט רש"י לויט דרך פירושו עה"ת גע-דאָרפט זאָגן בפירוש — און ס'איז אפילו ניטאָ בדרך רמז].

און די שאלות קומט רש"י פֿאַרענט-פערן מיט זיין פירוש אז „ויוצא פרח“ מיינט „כמשמעו“ און „ויצץ ציץ“ — „הוא חננת הפרי כשהפרי נופל“.

ה. פון דעם גופא וואָס רש"י זאָגט אז „ויוצא פרח“ מיינט „כמשמעו“, ד.ה.

(29) שם, כג. וראה גם מושב זקנים עה"ת כאן. פני דוד אות טו שם.

(30) ראה יומא נב, ב (הובא בבעלי התוס' ופני דוד שם): ופרחי' וכיה בהוריות יב, רע"א (וש"ג). וראה לקמן סעיף י"ד.

(31) וכן מוכח לכמה מפרשי התורה שהם ב' ענינים — ראה לדוגמא אברבנאל שהיו ב' ד' ניסים הא' שהמטה היבש פרח. והב' שהוציא פרח בראשונה. והג' ויצץ ציץ שהוא תחלת הראות הפרי. הד' הוא ויגמול שקדים שלמים כו'.

(32) ברא"ם כאן מפרש (לפרשי'), „פרח על הנץ הקטן ויוצא פרח מורה על הנץ הגדול כי שניהם נק' פרח“. וכן בבאר יצחק על פרשי' כאן מפרש (לפרשי') ד, והנה פרח „ויוצא פרח“ ב' פרטים הם. וצ"ע.

(*) ולהעיר מהשינוי בנוסח הברכה: בגמ' ואילנות טובות לְהַתְּנאות בהן בני אדם. וברמב"ם וטושי"ע „להנות בהן“. וכן מפרש רש"י בפ"י „להתנאות“ בברכות שם. וראה דק"ס שם שכ"ה נוסח הכ"י (וכמה פוסקים) „להנות“. ולהעיר מברכי' יוסף אריח שם שיו"ד ברכה שמב"א גירסא „להתענד בהם בני אדם“. ואכ"מ.

(**) ובסדר ברכות הנהנין שם ליתא, אף שהביאו אדה"ז בלוח ברכות הנהנין (פ"ב הכ"ג) ובפריש"ת. עד שנפל הפרח וגדלו הפירות וכו', וב' הדיועות שבוה. וראה הגש"פ עס לקוטי טעמים כו' (קה"ת חשמ"יו) ע' תרט בהערה, במה שהשמיט בסדר ברה"ג עוד פרטים שבהלכות שם. ואכ"מ.

דא איז, „כמשמעו“ — ס'איז ארויס א פרח, א בלום — ניט ווי די לשונות „פרח“ און „פרח“ וועלכע שטייען פריער, וועלכע זיינען, כנ"ל, ניט מוגבל צום משמעו; און רש"י דארף דאס פריער ניט אויסטייטשן בפירוש (וב-אריכות), וואָרום דעם לשון פריחה האָט מען שוין גילערנט פריער³⁷, און וויסנ-דיק אז דאָ רעדט זיך וועגן אַ מטה איז עס אַ דבר המובן, אז דאָס מיינט ניט נאָר די יציאה פון אַ בלום, נאָר אַ בלי-אונג וואָס איז כולל דעם וואוקס פון פרחים ציצים און פירות.

און וויבאלד אז דער לשון „מטהו פרח“ אין דעם דיבור ה' מיינט דעם כללות ענין הפריחה — אָנהויבנדיק פון יציאת הפרח און די אלע פרטים וואָס קומען נאָכדעם — איז מובן אז נאָכ-דעם וואָס דער אויבערשטער האָט גע-זאָגט בכלל (כבכריכ מקומות), „מטהו פרח“, איז דערנאָך רעכנט מען בפרטיות „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים“.

ועד"ז איז מובן דער כפל הלשון אין פסוק „והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויוצא פרח“: פריער דערציילט די תורה

37 לאו דוקא ביחס לאילן (כמו בוישם, י והיא כפורחת (שהמדובר בגפן), ורש"י מפרשו כנ"ל הערה 22: וארא ט, ט (פורח אבעבעות ופרשי כתרגומא כ"י שעל ידו צומחין בועות), וכמ"ס ב"י תורני: יג, יב, כ, כה, לט, מב, נו (פרחת היא ובפרשי „דבר החורח וצומח“), מצורע יד, מג, וראה מלבי"ם אילת השחר סי' תפט, תצא, ובפ"י לפ' תוריע יג סי' עז קג, קעג, ועוד. ואכ"מ.

ולהעיר מהנאמר במורה פרח ופרחי (תרומה כה, לא ואילך, ויקהל לו, י ואילך), וראה ת"א בהג"ל. פרשי תרומה שם, לא. מנחות כה, סע"ב ובפרשי שם [ולהעיר מכריכות מז, סע"ב, קטן פורח ובפרשי וחוס שם. ולהעיר ממחזיל לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן (חולין קל"ו, ב), ואכ"מ.

בשעת עס רעדט זיך אָבער וועגן אַ מטה וכי"ב, ניט וועגן אַן אילן, איז דער לשון „פרח“ ניט באַגרענעצט דוקא צו דער בליאונג פון אַ בלום, נאָר אַ כללות'דיקער צוגאָב (הוספה) צו דעם מטה — פריחה, אַלץ וואָס וואַקסט און קומט צו שפעטער³⁸ (ועד' הלשון³⁹ „פורח אבעבעות“, „צדיק כתמר יפרח“⁴⁰).

און דערפאַר דארף רש"י באַוואַרע-נען ביי „ויוצא פרח“ — אז דער „פרח“

על אילני מאכל. וכן משמע מכמה פוסקים. וראה רד"ק דלקמן בפנים סעיף יי"י. ואכ"מ.

34 להעיר שמלשון רש"י בד"ה ויגמול שקדים ולמה שקדים הוא הפרי הממחר להפריח מכל הפירות, משמע, שלשון הפריחה גם בפרי האילן קאי על כל צמיחת וגידול הפרי עד גמריו. וראה קה"ר פ"ב, ז, מה השקד הזה, משעת שניץ עד שהוא גומר פירותיו כ"א יום" (ועד"ז הוא בירושלמי תענית פ"ד ה"ה לו). וראה בכורות ח, א. צפ"ע ע"ה הפטורת פ' מטות בתחלתה). וראה מהר"י קרא לירמ' א, יא: שמקדימים פירותיהן לכל הפירות.

אבל ברשי ירמ' שם: ממחר להוציא פרח קודם לכל האילנות (ואח"כ מבאי ומדרש אגדה השקד הזה משעת חניטתו עד גמר בישולו כ"א יום כו). ועד"ז בשער השמים הג"ל (בשוה"ג ה' הערה 33) ד"ה וסיבת קדימת: קדימת אילן שקד להוציא פרחים יותר משאר אילנות. ושם לפני ד"ה ואלו הן: ואילו הממחר להביא פירות מכלן הוא אילן האפרסק. ובשרית הלכות קטנות שם: על פרחי השקדים שממחרים הרבה קודם ניסן (שהוא לפני הפריחה דשאר האילנות בניסן). ואכ"מ.

35 ראה לקמן הערה 37.

36 תהלים צב, יג. ובפרשי „כתמר לעשות פירות“. ובתי"י שם (ועד"ז שם, ח): יבלב פירין.

*** וראה שער השמים לר"ג אבי הרלב"ג (בחזקת הראשון מאמר השלישי ד"ה ומן הוורדים) שעל הרוב אין לאילן סרק פרחים לפי שאין מוציאין פירות. וראה גם הלכות קטנות שם.

י) ובא' מכת"י רש"י (שתח"י) הממחר ליגמול מכל הפירות ולהפריח. ובכת"י רש"י חת"י (ירושלים נ. י.) (תשמ"א) הממחר לבוא ולהפריח. ולהעיר מהגירסא בדפוס שני דרש"י (הובא לעיל הערה 23).

הפירות און דאס האט מעגלעך גע-
מאכט אז די אידן זאלן דאס וויסן⁴¹,
דורך זען די אַראָפּגעפאלענע פּרחים:

משה האט אַרויסגענומען כל המטות
און געוויזן די אידן — „ויוצא משה את
כל המטות מלפני ה' אל כל בני ייראו
גו" — האט ער זיי געוויזן אלץ — אויך
די פרחים וועלכע זיינען אַראָפּגעפאלן
בשעת חנטת הפרי, און זעענדיק די
מטות מיט די שקדים און אויך די
אַראָפּגעפאלענע פרחים, איז פאַר זיי
קלאַר געוואָרן אז אין „אהל העדות“ איז
געווען דער גאַנצער סדר פון „ויוצא
פרח“ — „כמשמעו“, ויצץ ציץ — חנטת
הפרי און נפילת הפרח; און „ויגמול
שקדים“.

ז. מ'קען אָבער פרעגן: צו וואָס
האָטן געדאַרפט אז די אידן זאלן עס
וויסן, ובכלל — דעם סדר הטבעי פון
צמיחת שקדים אין דעם מטה —

וויבאַלד דאָס איז געווען אינגאַנצן אַז
ענין פון נס, וואָלט דאָך מספיק געווען
ווען עס וואָלטן אויסגעוואָקסן פאַר-
טיקע שקדים פון דעם מטה?

לויט אַנדערע מפרשים איז דאָס מובן
ווייל זיי לערנען, אז די פרחים פון דעם
„פרח“ און „ציץ“ זיינען מוסיף אין גודל
הנס. ווי דער רד"ק⁴² לערנט „אמר פרח
על יציאת העלים תחלה ואחר כן הנץ
וזה הפך בטבע העץ השקד וה' זה
להגדיל הנס“⁴³.

בדרך כלל — פרח מטה אהרן (ווי דער
אויבערשטער האט געזאגט „מטהו
יפרח“), און דערנאָך איז די תורה מפרט
די פרטים פון דער פריחה: ויוצא פרח
— כמשמעו, א פרח; דערנאָך „ויצץ
ציץ“ — חנטת הפרי; און דערנאָך
„ויגמול שקדים“.

ו. לפ"ז ווערט אָבער די שאלה: ווי-
באַלד אַז „ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
שקדים“ איז דער פירט פון „פרח מטה
אהרן“ וואָס שטייט פריער, ועל סדר
הזמנים פריער ויוצא פרח ביו 1090,
שקדים — קומט אויס אז בזמן ווען
„ויבא משה אל אהל העדות גו“ האָבן
זיך שוין אָפּגעטאָן אלע דריי ענינים
„ויוצא פרח ויצץ ציל ויגמול שקדים“ —
האָט דער פסוק געדאַרפט זאָגן בלויז
דעם פרט הסיום פון די דריי „ויגמול
שקדים“, ווייל נאָר דאָס האָט משה גע-
זען (און נישט „ויוצא פרח ויצץ ציץ“ —
ווי דער רשב"ם פרעגט⁴⁴)?

און ס'איז שווער צו איינלערנען, אז
אריינגיענדיק אין אהל העדות האט
משה געזען דעם גאַנצן איבערגאַנג פון
אַלע דריי פרטים איינער נאָך דעם
צווייטן — וואָרן, וואָס פאַר אַ תועלת
איז דאָ אין דעם וואָס משה וועט דאָס
אַלץ זען — די כוונה אין דעם איז דאָך
כדי „והשכותי מעלי תלונות בני“⁴⁵, אַז
אידן זאלן אָנערקענען און גלויבן אַז
„בחרתי באהרן“⁴⁶?

דעריבער איז רש"י מוסיף בפירושו
אויף „(ויצץ) ציץ“, „הוא חנטת הפרי כש-
הפרח 1972“ — צו מסביר זיין אַז ס'איז
געווען לויטן סדר הטבעי פון גידול

(41) להעיר ממושב זקנים כאן: וניל הפרח נפל בו.

(42) בספר השרשים שלו ערך פרח.

(43) וראה אברבנאל שבהערה 31: כזה ד' ניסים
בו הד' בו' בהפך המנהג הטבעי כי כאשר יראו
השקדים נופל הפרח אבל מכא הנס הני הפרח והציץ
וגם השקדים והעלים תמיד יחד בקיץ ובחורף.

(38) פרשתנו יז, כג. וראה גם מושב זקנים כאן
בתחלתו.

(39) שם, כ.

(40) פרש"י שם, כג (הובא לעיל סעיף א).

דאָס האָט אַבער נאָך נישט אינגאַנצן
מבטל געווען תלונות בני ישראל, דאָס
בריינגט נאָר אַרויס אַז אַזוי האָט דער
אויבערשטער אַנגעזאָגט און דערפאַר
זיינען געקומען די אַלע עונשים; עס קען
אַבער זיין אַז אהרן מצד עצמו איז גלייך
צו אַנדערע אידן „ומדוע תתנשאו“;
נאָכמער — מעגלעך (מצד עשיית
העגל) אַז דוקא אהרן⁴⁵ איז דערצו נישט
ראוי, אַנדערע אידן זיינען מער ראוי⁴⁶.
נאָכמער: עס קען זיין אַז דאָס וואָס דער
אויבערשטער האָט געהייסן מאַכן אהרן
פאַר אַ כהן גדול איז געקומען מצד
בקשת ותפלת משה⁴⁷. וכיו"ב.

אויף דעם איז געקומען דער אות
המטות: ביי אַ משה מצד עצמו וטבעו
איז דער ענין פון פריחה און צמיחת
פירות נישט שייך, דאָס קען זיין נאָר מצד
בחירתו ורצונו של הקב"ה;

לאידך האָט מען דורך די מטות
געזען, אַז דער רצון ה' אין דעם האָט
אויפגעטאָן, אַז ס'איז געווען און גע-
בליבן נישט סתם אַז ענין נסי, נאָר דאָס
ווערט פאַרבונדן מיט דעם טבע
המטה⁴⁸. און דערפאַר איז דער אופן
הפריחה געווען: פריער „ויוצא פרח“

אַבער לפרש"י אַז „ויצץ ציץ“ איז
„חנטת הפרי כשהפרח נופל“, קומט
אויס, פאַרקערט, אַז ס'איז געוואָקסן
לויטן סדר הטבעי פון צמיחת הש-
קדים —

איז נישט מובן: אויב צוליב הגדלת הנס,
האָט רש"י געדאַרפט לערנען ווי דער
רד"ק אַז ס'איז נישט געווען לויטן סדר
פון צמיחת השקדים ע"פ טבע; און אויב
צוליב דעם עצם נס, וואָלט עס גע-
דאַרפט זיין באַפון אַז פון דעם משה זאָלן
וואָקסן פאַרטיקע שקדים?

ח. איז דער ביאור בזה, אַז דוקא אין
דעם איז עיקר הטעם וואָס דער אויבער-
שטער האָט געמאַכט דעם אות המטות:

די בליעה פון „כל האדם אשר לקרח
ואת כל הרכוש“⁴⁹ האָט געפירט צו דער
ידיעה און הכרה⁵⁰ „כי ה' שלחני לעשות
את כל המעשים האלה“; אַז משה איז אַ
שליח פון אויבערשטן און אַלץ וואָס ער
טוט איז „על פי הדיבור“; און נאָך מער
און בפרטיות איז דאָס נתגלה געוואָרן
באָ דער שריפה פון די „חמשים ומאתים
איש מקריבי הקטורת“, וואו ס'איז גע-
וואָרן ברור פאַר אַלעמען אַז אהרן איז
דער וואָס בחר בו הקב"ה לקטורת —
לכהונה גדולה⁵¹.

(45) ראה פרש"י שמיני ט, ב, שם, כג.

(46) להעיר מאוה"ח שם יז, כ, ושם לפנ"ז יז

סד"ה דבר.

(47) ולהעיר מעקב (ט, כ) ואתפלל גם בעד אהרן.

אבל שם המדובר בהגזירה בכולי בני"ם (פרש"י שם).

(48) להעיר מעין זה (בענין אחר) מהמבואר בכ"מ
(לקו"ש חייח ע' 242 ואילך, ושי"ב סוגים בנסים:
אם הנס מחליף טבע ומציאות הדבר, ובכדי לשוב
לטבעו הקודם צריך לנס אחר (כמו בידו של משה
מצורעת כשלג — שמות ד, ויז), או שהנס אינו
מבטל טבע הדבר, וכשנפסק הנס חוזר הדבר
לקדמותו בדרך ממילא (כמו קרי"ס — ראה בשלח
יד, כא, תניא ח"ב פ"ב, ועוד). עיי"ש.

(44) במפרשים כאן יז, ו (ראבי"ע, רשב"ם, דעת
זקנים, וראה רמב"ן ואברבנאל שם, ועוד) דזה
שהר"ג איש נשרפו ע"י הקטורת לא הוכיח לישראל
שאהרן נבחר לכהן, והר"ג איש היו מחייבים מיתה
שאין ראויין לכהונה, ויתכן שבתפלתכם או בחכמה
שידעתם שרפתם המקריבים" (ראבי"ע שם); או
שציום להקריב אש זרה וכיריב (ראה רשב"ם, רמב"ן
ואברבנאל שם). ועי' בא אות המטה (ראה מפרשים
הנ"ל).

אבל דוחק לפרש כן דעת פרש"י, דפשיטא דהו"ל
לרש"י לפרש. ולהעיר מפ"י השני ברש"י יז, יג.

אויף דעם מטה, איז געווען אין דעם זעלבן אופן ותכונה ווי די צמיחה וגידול ביי פרי האילן.

לפי הנ"ל יומתק דער המשך אין פירוש רש"י, ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא⁵³:

וויבאלד אז די פריחת וצמיחת הפירות אויפן מטה ווי פרי האילן, איז בכדי צו מדגיש זיין אז דאס איז גע-קומען בסדר טבעי און דערפאר איז דאס נוגע צום ענין פון כהונת אהרן, כנ"ל, איז מובן, אז אויך דאס וואס די פריחה איז געווען דוקא ביים מין השקדים איז אויך נוגע צום ענין הכהונה וואס רעדט זיך דא.

דעריבער איז רש"י ממשיך, ולמה שקדים כו', אז אויך דער פרט וואס דאס איז געווען דוקא דער מין (פירות) פון שקדים (הגם דאס גיט ניט צו אינעם אות אויף בחירת אהרן) איז נוגע לעניננו, ווייל דאס קומט לרמז אז "המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבוא כו"⁵⁴.

(53) וראה מפרשי רש"י (גירא ושפיח) ההמשך לד"ה זה דפרש"י. אבל י"ל שכל הד"ה בפרש"י שבפסוק זה אינם פירושים נפרדים כ"א בפ"ק, כ"א באים בהמשך אחד, ורש"י מפרש בהמשך פירושו — סדר גידול וצמיחת השקדים, ואח"כ מסיים, ולמה שקדים. וכן משמע בכמה כת"י רש"י (שתח"י). וראה פני דוד שבהערה 28 (אות יוד). (54) ואולי י"ל דזה שבסיום פרש"י מביא, ותרגומי וכפית שגדיו כמין אשכול שקדים יחד כפוחים על זה זה, הוא לא לבאר ולפרש התרגום

כמשמעו און דערנאך „ויצץ ציץ“, חנטט הפרי כשהפריח נופל, און דערנאך „ויגמול שקדים“, כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים — א סדר טבעי פון צמיחת הפירות.

ומובן אז עד"ז איז בנוגע כהונת אהרן: דער גאנצער ענין הכהונה בא אהרן קומט מצד בחירתו של הקב"ה „וה' האיש אשר אבחר בו“⁴⁹, דער אויבערשטער מצד עצמו האט בוחר גע-ווען (ניט מצד א בקשה פון משה'ן וכיו"ב), און די בחירה גופא איז באופן, אז די כהונה ווערט ביי אים זיין טבעיות'דיקע מעלה.

עפ"ז איז אויך מובן דאס וואס דער אויבערשטער האט געהייסן⁵⁰, „השב את מטה אהרן גו' למשמרת לאות — לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו עוד על הכהונה“; וויבאלד דאס ווערט אז ענין טבעי ועצמי בא אהרן ובניו איז ניט מעגלעך צו זאגן אז (אפילו אויב א צווייטער האט א תשוקה ורצון צו דער עבודה בבית המקדש⁵¹ אדער צוליב אנדערע טעמים) זאל זיין אין דעם א שינוי — אין א שפעטערדיקן זמן אויס-קלייבן אז אנדערן במקומו⁵².

ט. עפ"ז איז אויך מובן דער המשך פירוש רש"י אויף „ויגמול שקדים“: די הוספת הרא"י אז „לשון זה מצוי בפרי האילן“, איז ניט בלויז ברענגען א רא"י אז דער לשון „ויגמול“ ווערט באנוצט בנוגע פירות (ניט נאר בנוגע א ילד), נאר אויך צו מדגיש זיין אז דער אופן הגידול („ויגמול“) דא ביי די שקדים

(49) פרשתנו שם, כ. וראה גם טז, ה. שם, ז.

(50) שם יז, כה ובפרש"י שם.

(51) ראה לקוטי חיי"ט ע' 189 ואילן, ש"ל שזה הי' מחלקותו של קרח ור"נ איש — בכלל.

(52) ראה אוה"ח שבהערה 46.

(*) בדפוס ראשון ושני וכיו"ב כת"י רש"י (שתח"י) וכן בכת"י ח"מ (הנ"ל בשוה"ג להערה 34) ליתא תיבת „ותרגומי“ בפרש"י.

ענטפערט⁵⁵, אז „מקצת פרחים נשארן“ בכדי צו מגדיל זיין דעם נס⁵⁶.

ס'איז אבער ניט גלאטטיק, לכאורה: פארוואס דארף די גמרא בא גניזת המקל מפרט זיין די פרחים באזונדער? לפי הנ"ל זיינען זיי דאך געווען אויפן מקל און אז ס'איז נגנז געווארן דער מקל זיינען ממילא אויך נגנז געווארן די פרחים.

בנוגע די שקדים יש לומר (בדוחק עכ"פ), אז דערמיט ווערט קלאר וועגן וועלכן „מקלו של אהרן“ עס רעדט זיך דא⁶¹; אבער למאי נפק"מ צו דערמאנען דא די פרחים⁶².

ע"פ הנ"ל בפירוש רש"י — כפשוטו של מקרא, וועלכער מאכט ניט קיין חילוק בפרחים — אז די פרחים אלע זיינען אראפ געפאלן און משה האט זיי געוויזן אפגעטיילט פון מטה, איז מובן:

כשם ווי בפעם הראשונה האט משה ארויסגענומען דעם מקל מיט די שקדים און באזונדער די אראפגעפאלענע פרחים בכדי צו ווייזן די אידן אז ס'איז געווען א צמיחה וגידול טבעי פון

י"ד. ע"פ ביאור הנ"ל בפירוש רש"י ווערט פארענטפערט א לשון אין גמרא אויף וועלכן עס שטעלן זיך ראשונים:

די גמרא זאגט⁵⁷ אז „משנגזן ארון נגזוה עמו⁵⁸ כו' מקלו של אהרן בשקדי⁵⁹ ופרחיו“: פרעגט מען אויף דעם⁶⁰: ווי אזוי דערמאנט די גמרא „ופרחיו“ — אין פסוק שטייט „ויגמול שקדים“, און נאך גמר הגידול פון די שקדים זיינען מער נישטא קיין פרחים (וועלכע פאלן אראפ פריער, כנ"ל)? און מען פאר-

(שכידוע אין זה דרכו של רש"י) אלא בא בהמשך לתוכן פירושו: דלהתרגום אין הפי' „ויגמול שקדים“ המשך ופרט בפריחת השקדים, כמו לפרש, וא"כ אין ללמוד מזה „הוא הפרי הממחר להפריח כו' אף המעורר על הכהונה פורענותו ממחרת לבוא“.

ואולי יש לומר (ע"ד הדרוש שבפרש"י עכ"פ) שרש"י הביא התרגום — כי לפי התרגום בא „וכפית שגדיו כו' יחד כפותים זה על זה“ ללמד ענין האחדות, היפך „ואתפלג“ — מחלוקת קרח.

(55) יומא נב, ב. רש"י.

(56) כ"ה בימא שם. ובהוריות וכריתות שבהערה הבאה „נגנזו וליתא, עמו“. וראה דק"ס יומא שם בהערות.

(57) כ"ה בעין יעקב ובדק"ס מכי. בגמ' לפנינו „שקדי ופרחיו“. בהוריות יב, רע"א „שקדי ופרחיו“, וכ"ה בתוספתא יומא פ"ב, גי' (ועד"ז במכילתא בשלח טז, לג „שקדי ופרחיו“). ובתוספתא סוטה פ"ג, ב „שקדי פרחיו“. בכריתות ה, ב: שקדים ופרחים.

(58) ת"י ותוס' הרא"ש יומא שם; ריטב"א שם — הובאו גם בפני דוד שם אות טו.

(59) שם. ועד"ז הוא ברבותנו בעה"ת פרשתנו עה"פ, וממשיך „ורא" מיומא ומפרק מקום שנהגו כו'“.

(60) כ"ה בריטב"א שם „כדי להגדיל הנס“. ובמושב זקנים עה"ת כאן (בתי הא'), ופי' שבצד אחד היו שקדים על המטה ובצד אחד היו פרחים ובצד אחד ציץ וכולם נשאו עליה. וראה גם אברבנאל שבהערה 43.

(61) אמנם זה אפשר לתרץ רק לגירסת הנ"ל (במקומות שבהערה 57), אבל בירושלמי שקלים פ"ו ה"א „ומקלו של אהרן ופרחיו ושקדיו“ (מקדים פרחים לשקדים).

(62) להעיר שברמב"ם רפ"ד מהל' בית הבחירה כתב רק „מטה אהרן ולא הוסיף „שקדי ופרחיו“.

(**) ובגויא מפרש דמתרגום מביא ראי' לפירושו שהוכר הפרי, אלא שביתניים הוקשה לו „ולמה שקדים... לבוא כו'“ ע"ש.

(*) וכ"ה בפסחים נד, טע"א לענין עשרה דברים שנבראו בין השמשות.

איז עד"ז אויך בנוגע די אנדערע זאכן וואס זיינען געווען „לפני הארון“ — זייער גניזה „עמר“ (מיטן ארון) איז דער-פאר וואס דאס איז מקומם, און במילא איז אויך געפינענדיק זיך במקום גניזתם זיינען זיי פועל פעולה:

— בפרט בנוגע למקלו של אהרן, וואס דער לימוד אז ער איז נגנז גע-ווארן צוזאמען מיטן ארון איז פון דעם וואס ביי אים שטייט „למשמרת (לאות)“⁶⁵, אויך במקום הגניזה איז דאס „למשמרת לאות“ —

און דערפאר איז אויך בא דער גניזה די גמרא מפרט „מקלו של אהרן בשקדי ופרח“⁶⁶,

און דאס אלץ וועט זיין בגלוי בביאת משיח צדקנו, אויף וועמען עס שטייט⁶⁶ יפרח בימיו צדיק „שבימיו תחזור הכהונה ויפרח מטה אהרן“⁶⁷, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ קרח תשמ"א)

שקדים, וואס דאס ברענגט ארויס דעם תוכן כהונתו של אהרן כנ"ל בארוכה —

אזוי איז אויך מובן בנוגע דעם ציווי „השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות — לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילוננו עוד על הכהונה“, אז אויך אין דעם „זכרון“ איז נוגע אז דער „השב“ זאל כולל זיין סיי דעם מקל מיט די שקדים און סיי די אפגעטיילטע פרחים, וואס דאס ברענגט ארויס דעם אופן „שבחרתי באהרן הכהן“.

און מהאי טעמא ווערט אויך בא דער גניזה אויסגעטייטשט „מקלו של אהרן בשקדי ופרח“⁶⁶: כשם ווי דער ענין הגניזה פון דעם ארון איז ניט געווען (בלויז) צו באווארענען אז ער זאל ניט אריינפאלן לידי האויב, נאר (ווי גע-רעדט אמאל בארוכה⁶³) ווייל דארטן (מקום הגניזה) האט דאס א דין פון מקום הארון (וואס דעריבער האט שלמה גלייך בתחלת בנין הבית „וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון“⁶⁴), ער האט דאס מקדש געווען אלס מקום לקדושת הארון אין קודש הקדשים),

(65) יומא שם. וש"נ.

(66) תהלים עב, ז. וראה בעה"ט כאן.

(67) לשון בעה"ט שם.

(63) לקו"ש חכ"א ע' 159 ואילך.

(64) לשון הרמב"ם שם.

קרח ב

(ב) אז דער טעם אויף דער סמיכות פון דער פרשה (וועגן מתנות כהונה) צו מעשה קרח, איז מובן פון „משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב כו' בא אחד וערער כו' אל המלך כל מי שירצה יבוא ויערער לנגדך הריני כותב וחותרם לך ומעלה בערכאין, אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ"ד מתנות כהונה בברית מלח עולם, ולכך נסמכה פרשה זו לכאן."

דארף מען פארשטיין: לכאורה האבן די צוויי ענינים קיין שייכות ניט צווישן זיך, און ווי מיר זעען, שטייען זיי טאקע אין ספרי אלס באזונדערע דרשות (און אויף אנדערע ווערטער) — אבער רש"י איז זיי כולל אין דעם זעלבן דיבור המת-חיל, ובהמשך אחד?

ב. אויך דארף מען פארשטיין:

נאך דעם ווי דער ספרי זאגט דעם משל, איז ער מסיים (דעם נמשל), וז"ל: „בא קרח וערער על הכהונה כנגדו, אמר לו המקום כל מי שרוצה יערער כנגדך על הכהונה בוא" ואני כותב ואני חותרם ואני מעלה לך בערכים."

רש"י איז אבער מסיים דעם נמשל (כנ"ל): „אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן

א. אין פסוקי „וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי גו'", שטעלט זיך רש"י אויף „ואני הנה נתתי לך" און זאגט צוויי ענינים, וואס שטייען ביידע אין ספרי (בשינוי לשון):

(א) אז „ואני הנה (נתתי לך)" מיינט „בשמחה . . כמו הנה" הוא יוצא לק-ראתך וראך ושמח בלבך"

[נאך רש"י איז מאריך (ומוסיף) אויף לשון הספרי] — „בשמחה, לשון שמחה הוא זה" — ווייל ע"ד הפשט איז „הנה" ניט אומעטום א „לשון שמחה" (נאך בלויז ווען עס איז פאראן א הכרח צו טייטשן אזוי, און דערפאר איז רש"י מדייק „לשון שמחה הוא זה").

(1) פרשתנו יח, ח.

(2) שמות ד, יד.

(3) כפ"ל הלשון ברש"י — „בשמחה, לשון שמחה הוא זה" — יש לומר, כי כוונת רש"י היא שהפירוש בכתוב הוא כאילו כתוב „ואני . . לך בשמחה" (ע"ד פרש"י וארא נ, ג) ועוד, ואח"כ מבסס פירושו: לשון שמחה כו' כמו כו'.

ועפ"ז מתורץ ג"כ למה העתיק רש"י בהד"ה גם התיבות „נתתי לך" — אף שלכאורה מפרש רק התיבות „ואני" (בתוס' ואין — הסמיכות ללפניו) „והנה" (לשון שמחה).

(4) דברי דוד (להט"ו) כאן (וראה גם שפ"ח כאן בשם קצ"מ). — ועפ"ז מתורץ ג"כ מש"נ לעיל (פסוק ו) „ואני הנה לקחת גו' ולא פרש"י שהוא לשון שמחה, וכן בעוד הרבה מקומות כיו"ב שלא שייך בהם לשון שמחה, ובכמה מהם — הם ענין של צער (וכמו שהקשה בספרי כאן מ.ואני הנני מביא את המבול גו' (נח ו, יז). וראה גם לך טז, ב. ועוד). וראה לקמן סעיף ז.

(*) להעיר מחבי"ע כאן: ואני בחדווא יבית לך.

(5) לקמן פסוק יט.

(6) תיבה זו חסרה בדפוס ראשון דהספרי. אבל ישנה בכתי" (ראה ספרי מהדורת הארואויטץ). וביל"ש: כך אני.

(7) הטעם שהעתיק רש"י (ע"ד) לשון הספרי שלפניו, ולא לשון הספרי בהנמשל „על הכהונה כנגדו" — להדגיש שמחלוקת קרח לא היתה על